

ANTIKNĖS LITERATŪROS LEIDYBA LIETUVIŲ KALBA

VANDA STONIENE

Lietuvių knygos istorijoje, nuo pat M. Mažvydo „Katekizmo“ iki mūsų dienų, vertimai sudaro reikšmingą kultūros dalį. Spaudos statistikos duomenimis, 1984 m. pasirodė 126 grožinės literatūros kūrinių vertimai iš 36 kalbų.

Svarbią pažintinę bei estetinę reikšmę turi antikinės literatūros vertimai.

Antikinė knyga paliko ryškų pėdsaką lietuvių kultūros istorijoje. Antikos autorių mintys, siužetai, posakiai ir net rašymo stilius veikė ir tebeveikia mūsų rašytojų kūrybą. Antikinė knyga tapo ir pirmąja verstine lietuviška pasaulietine knyga. Šiandien antikinės literatūros vertimams bei leidybai respublikoje skiriamas nemažas dėmesys. Apie šios literatūros vertimo problemas ne syki yra rašę klasikinės filologijos specialistai H. Zabulis, J. Dumčius, L. Valkūnas ir kt.

Tarybinio laikotarpio antikinės literatūros vertimai į lietuvių kalbą įtraukti į kelias bendras bibliografines rodykles¹. J. Tumelis yra parengęs antikinės filosofijos vertimų į lietuvių kalbą sąrašą². Informacijos apie vertimus tarybiniais metais galima rasti V. Puskunigytės diplominiame darbe³. Tačiau šios bibliografinės priemonės apima tik dalį antikinės literatūros kūrinių. Apskritai antikinės literatūros leidimas lietuvių kalba dar neapibendrintas, todėl šiame straipsnyje statistiniu metodu

siekiama jį apžvelgti nuo pat pirmojo vertimo pasirodymo XVIII a. iki mūsų dienų.

Antikinė literatūra čia suprantama plačiaja prasme — kaip tos epochos rašytinių kūrinių visuma. Straipsnyje aptariami tik atskirais leidiniais spausdinti darbai.

Antikinė knyga Lietuvoje buvo žinoma dar iki spaudos atsiradimo Vilniuje: užsienyje mokėsi didikų vaikai parsiveždavo knygų įvairiomis kalbomis, jų — ir antikos autorių veikalų.

XVI—XVIII a. ir vietos spaustuvininkai palyginti nemažai antikinės literatūros leido lotynų ir lenkų kalbomis. E. Ulčinaite nurodo, kad XVI—XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės spaustuose buvo išspausdinta apie 40 pavadinimų antikos autorių knygų⁴ (be pakartotinių leidimų). Didžiausi nuopelnai skirtini Vilniaus akademijos spaustuvei. Čia dienos šviesą išvydo 25 graikų ir romėnų autorių knygos. Cicerono veikalų išleista daugiausia: 13 pavadinimų knygų, kai kurių net 4—5 leidimai⁵. Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, Ciceronu labiau susidomėta XVIII a., suklestėjus mokslui ir švietimui. Cicerono veikalai, spausdinami su komentarais, buvo skiriami daugiausia studijuojančiam jaunimui, todėl ir Vilniaus akademijoje jie buvo leidžiami mokymo tikslais.

¹ Grožinė literatūra. Katalogas. Literatūra. Dailė. Muzika.— V., 1961—1985; **Keblienė S.** Užsienio rašytojai lietuvių kalba. 1940—1967: Bibliogr. rodykle.— V., 1970.

² **Tumelis J.** Lietuviškoji antikinės filosofijos bibliografija // Filosofijos istorijos chrestomatija. Antika.— V., 1977.— P. 480—483.

³ **Puskunigytė V.** Antikinės literatūros leidyba Lietuvoje: Dipl. darbas / Moksl. vad. V. Stonienė.— V., 1984.— 81 p.— (Vilniaus V. Kapsuko univ. Ist. fak. Bibliotek. katedra).— Mašinarštis. (18).

⁴ Ten pat.— P. 18.

⁵ **Tijūnelytė J.** Cicerono veikalų leidimas XVI—XVIII a. Lietuvoje // Biblioteki inkys-tes ir bibliografijos klausimai.— 1967.— T. 6.— P. 144.

XVII a. Vilniaus akademijos spaustu-
vėje buvo išspausdinti Vergilijaus „Raš-
tai“, XVIII a.—Kornelijaus Nepoto
„Apie Trojos karą“ ir Ezopo pasakėčių
vertimas į lenkų kalbą⁶. Vienuolika
antikos autorių darbų (daugiausia Cice-
rono veikalų vertimų į lenkų kalbą)
XVI a. pabaigoje ir XVII a. pradžioje
yra išleides spaustuvininkas Jonas Kar-
canas⁷.

Taigi antikinė knyga to meto visuo-
menė labai domėjosi. Su šia literatūra
buvo gerai susipažinę ir lietuvių rašti-
jos pradininkai A. Kulvietis, S. Rapolio-
nis, M. Mažvydas, K. Donelaitis. Nema-
ža antikos autorių knygų turėjo to meto
Karaliaučiaus universitetas, su kuriuo
susijusi minėtų asmenų veikla⁸. Asme-
ninėje A. Kulviečio bibliotekoje buvo
Cicerono, Vergilijaus, Horacijaus, Tito
Livijaus ir kitų žymių antikos autorių
kūrinių⁹.

Antikinės literatūros populiarumas to
meto visuomenėje lėmė ir tai, kad pir-
mąja lietuviška pasaulietine knyga tapo
Ezopo pasakėčių vertimas. Šis vertimas
pasirodė 1706 m. Karaliaučiuje H. Geor-
go spaustuvelyje ilga antrašte vokiečių
kalba: „Die Fabuln Aesopi, zum Versu-
ch nach dem Principio Lithvanicae
lingvae, littauisch vertiret von Johann
Schultzen...“ („Ezopo pasakėčios, pagal
„Lietuvių kalbos principą“ į lietuvių
kalbą bandytos versti Johano Šulco“).
Leidinyje — 10 pasakėčių. Vokiškoje
prakalboje vertėjas nurodo, kad šias
pasakėčias jis vertęs, paskatintas lietu-
vių kalbos tyrinėtojo M. Merlino ir pri-
tardamas jo traktatui „Pagrindinis lietu-
vių kalbos principas“ (šio „principo“
esmė — kreiptis į liaudį jai suprantama
kalba). J. Šulcas norėjęs pabandyti, „ar
galima Ezopo pasakėčias išversti gry-

nais, tikrais ir gerais lietuviškais žo-
džiais“¹⁰. Taigi pirmasis antikinės lite-
ratūros vertimas į lietuvių kalbą pasi-
rodė ir kaip savotiškas lietuvių kalbos
tyrinėjimo Mažojoje Lietuvoje rezulta-
tas.

Tačiau XVIII a. Lietuvoje dar nebuvo
sąlygų tiek originaliajai, tiek verstinei
pasaulietinei literatūrai plėtotis gimtąja
kalba. Tik XIX a., įvairėjant Lietuvos
kultūriniam gyvenimui, didėjant pasau-
lietinių knygų poreikiui, gausėjant na-
cionalinių literatūros kadrų, ėmė dau-
gėti ir verstinės literatūros.

Antroji antikinė knyga lietuvių kal-
ba pasirodė daugiau kaip po 100 metų,
t. y. 1824 m., taip pat Karaliaučiuje.
Vėl buvo išleistos Ezopo pasakėčios. Šį
rinkinį (be Ezopo, čia buvo pateikta
Ch. F. Gelerto, K. Donelaičio pasakė-
čių) išvertė ir parengė Karaliaučiaus
universiteto profesorius L. Rėza.

XIX a. pirmojoje pusėje daug dėme-
sio antikinei literatūrai buvo skiriama
Vilniaus universitete. Pažangių šviečia-
mojo laikotarpio idėjų skatinami lietu-
vių inteligentai, Vilniaus universiteto
auklėtiniai, ėmė versti į lietuvių kalbą
antikos autorių kūrinius. Daugiausia pa-
sidarbavo S. Daukantas, kuris nuo mo-
kyklos laikų žavėjosi antikinė literatū-
ra, ją gerai išmanė ir antikos autorių
veikalais dažnai rėmėsi savo istorijos
darbuose. 1837 m. Peterburge S. Dau-
kantas išspausdino pirmąjį lotynų kal-
bos vadovėlį „Prasma latina kalbos“,
skirtą lietuvių mokykloms, liko jo su-
daryti graikų bei lotynų kalbų žodynų
rankraščiai. V. Merkys pažymi, kad
„mokyklinis pietizmas antikinei kultū-
rai ir klasicizmo įtaka taip pat lėmė,
kad Daukantas vertimams pasirinko Ezo-
po, Fedro, Kornelijaus Nepoto, Justino

⁶ Petrauskienė I. Vilniaus akademijos spaustuvelyje.— V., 1976.— P. 119.

⁷ Анушкин А. На заре книгопечатания в Литве.— Вильнюс, 1970.— С. 80.

⁸ Donelaitis K. Raštai.— V., 1977.— P. 7.

⁹ Ročka M. A. Kulviečio bibliotekos autoriai ir knygos // Knygotyra.— 1970.— T. 1.— P. 116—119.

¹⁰ Lebedys J. Senoji lietuvių literatūra.— V., 1977.— P. 167.

veikalus" ¹¹. 1846 m. Peterburge išspausdintas S. Daukanto išverstų proza pasakėčių rinkinys „Pasakos Fedro“ bei Kornelijaus Nepoto įžymių senovės žmonių biografijų vertimas „Givatas didiųjų karvaidų senovės“. Pastarosios knygos pratarėje vertėjas rašė: „Džiaugsiuos, jei ta mano kningelė ben viename skaitytojyje padidins norą dorybės ir garbės, uždegs malonę teisybės ir tėvainės bei akylumą praplatins“ ¹². Ano meto sąlygomis ne visus savo darbus S. Daukantas sugebėjo publikuoti. Iš rankraštinųjų jo vertimų yra išlikę ir Justino istorinis veikalas „Istorija“. Versdamas antikinius autorius, S. Daukantas taikėsi prie to meto skaitytojų, keisdamas veikalų siužetus bei antikinių dievų vardus liaudžiai suprantamesniais.

Lietuvių literatūros istorijoje žinomi ir D. Poškos vertimai (Ovidijaus „Amorės“ — meilės eilėraščiai, Vergilijaus „Eneidos“ ištraukos) bei nežinomo asmens verstos Vergilijaus „Georgikos“ ¹³. Nė vienas iš šių vertimų nebuvo išspausdintas.

XIX a. antrojoje pusėje, sunkiomis spaudos draudimo sąlygomis, lietuviškos knygos kūrėjai ir leidėjai stengėsi aprūpinti Lietuvos liaudį mokslo populiarinimo lektūra, teikti praktinių patarimų žemės ūkiu, buities klausimais. Todėl grožinės literatūros vertimais mažiau domėtasi. Tuo laikotarpiu Mažonoje Lietuvoje pasirodė tik trys antikinės knygos: rinkinėlis „Anekdotai, išsitarimai ir patarlės iš gyvenimo senovės Grekonu bei Rymijonu“ (Bitėnai, 1893), „Epikteto aforizmai“ (Tilžė, 1900) ir Sofoklio „Antigonė“ (Tilžė, 1903). Visi trys vertimai parengti žinomo to meto lietuvių spaudos veikėjo P. Vileišio iniciatyva ir, matyt, iš-

spausdinti jo lėšomis. XX a. pradžioje, jau panaikinus spaudos draudimą, P. Vileišis buvo manęs tęsti antikinės knygos lietuvių kalba leidybą, ir 1905 m. jo „Vilniaus žinių“ spaustuovėje buvo išleistas Eschilo „Prikaltas Prometėjis“ Tačiau nesutarimai su to meto spaudos veikėjais, leidybinio darbo nesėkmės trukdė šį darbą plėtoti. Todėl „Prikaltas Prometėjis“ buvo ir paskutinis antikos literatūros vertimas, susijęs su P. Vileišio vardu, bei vienintelis antikos leidinys lietuvių kalba, pasirodęs Lietuvoje iki Pirmojo pasaulinio karo. Reikia paminėti, kad šiuo laikotarpiu Ezopo „Pasakas“ parengė ir išleido Niujorke (1914 m.) Amerikos lietuviai.

1919—1940 m. Lietuvoje nebuvo centro, kuris planuotų, koordinuotų leidybos darbą. Taigi ir tuo metu pasirodę vertimai — daugiausia vieno kito švietėjo ar mokslininko asmeninė iniciatyva. Iš viso buržuazijos valdymo metais Lietuvoje buvo išleista vienuolikos antikos autorių 28 leidiniai (be pakartotinių leidimų), iš jų — septynių graikų autorių 16 leidinių. Graikų literatūros vertimų sąrašas pateiktas 1 lentelėje.

Didžiausias darbas iš graikų autorių vertimų to meto Lietuvoje buvo Homero „Iliada“ ir „Odiseja“. Homero „Odiseja“ susilaukė anuo metu ir antrosios laidos. Reikšmingi buvo ir dramaturgų Aristofano, Eschilo, Sofoklio kūrinių vertimai. Graikų filosofijai atstovavo tik Platonas. Iš istorinių darbų tebuvo išverstas Ksenofonto „Anabazis“

Buržuazinėje Lietuvoje buvo išversta ir publikuota keturių romėnų autorių 12 knygų. Viena iš jų — Horacijaus „Parinkti eilėraščiai“ — buvo išleista du kartus. Dauguma šių knygų — žymiausių Romos imperijos poetų kūriniai. Kaip buvo nurodyta anksčiau,

¹¹ Merkys V. Simono Daukanto literatūriniai vertimai // Daukantas S. Vertimai ir sekimai. — V., 1984. — P. 15.

¹² Daukantas S. Vertimai ir sekimai. — V., 1984. — P. 94.

¹³ Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Kn. lietuvių kalba. T. 1, 1547—1861. — V 1969. — P. 528, 541.

1 lentelė

Autorius	Antraštė	Leidimo metai
1. Aristofonas	Debesys	1936
2. Eschilas	Prikaltas Prometėjas	1937
3. Ezopas	Pasakos	1936
4. Homeras	Iliada	1930
	Odisėja	1921, 1937
5. Ksenofontas	Anabazis	1931
6. Platonas	Eutifronas	1929
	Fedonas	1930
	Platonio dialogas „Kritonion“	1925
	Puota. Faidonas	1935
	Symposion (Puota)	1932
	Sokrato apologija. Kritonas	1927
	Sokrato gynimasis teisme ir Kritonas	1935
	Sokrato gynimasis teisme. Kritonas	1936
7. Sofoklis	Antigona	1929
	Tragedijos	1939

Vergilijaus „Eneida“ ir Ovidijaus „Amorės“ buvo verstos į lietuvių kalbą dar XIX a. pradžioje, tačiau liko nepublikuotos. Taigi sąrašė nurodyti vertimai — pirmosios lietuviškos šių autorių publikacijos. Tiesa, išverstos tik pirmą ir antra Vergilijaus „Eneidos“ giesmės. Pirmą kartą lietuvių kalba buvo išleistas ir Cicero veikalas „Keturių kalbos prieš Katiliną“.

Mokymo reikalams tuo metu išėjo Cezario „Galų karo užrašų“ ištraukos — tekstai lotynų kalba su komentarais ir žodynu. Tokių mokomųjų priemonių, rinkinių su originalo tekstų ištraukomis, vertimų fragmentais išleista ir daugiau. Iš jų minėtina „Visuotinės literatūros chrestomatija“ (D. I, K., 1930), skirta graikų ir romėnų literatūrai, romėnų literatūros chrestomatija „Anthologija latina“ (1938—1940) ir kt.

Be anksčiau aptartų antikos autorių veikalų, pasirodžiusių spaudoje atskirais leidiniais, keletas tos epochos kūrinių vertimų buvo išspausdinta Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto tęstinuosiose darbuose, žurnaluose „Logos“, „Baras“ ir kt. 1927 m. prie Kauno universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto buvo įsteigta Humanitarinių mokslų ir literatūros draugija, kuri rūpinosi ir pasaulinės literatūros veikalų vertimais į lietuvių kalbą: parinkdavo versti veikalus, vertėjus, organizuodavo knygų spausdinimą¹⁴.

Antikinę literatūrą buržuazinėje Lietuvoje leido: Švietimo ministerijos knygų leidimo komisija, leidyklos „Sakalas“, „Spaudos fondas“, „Švyturys“, „Vytis“, leidėjas A. Ptašėkas. Nė viena iš šių leidybinių firmų neturėjo antikinės knygos leidybos prioriteto, net ir

2 lentelė

Autorius	Antraštė	Leidimo metai
1. Ciceronas	Keturių kalbos prieš Katiliną	1927
2. Horacijus	Ars poetika	1936
	Parinkti eilėraščiai	1934, 1939
	Parinktos Kvinto Horacijaus Flakko giesmės (odės)	1928
	Parinktos odės ir epodės	1936
3. Ovidijus	Biografija. Autobiografija	1928
	Parinktieji iš Ovidijaus Metamorfozių eilėraščiai	1930
	Parinktos vietos.	1926
	Parinktųjų eilėraščių vertimas	1929
4. Vergilijus	Eneida. Giesmė 2-ji	1926
	Aeneidos. Giesmė 2-ji	1928
	Pirmoji Enejidos giesmė	1928

¹⁴ Zukas V. Iš buržuazinės metų lietuvių spaudos istorijos // Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai. — 1967. — T. 6. — P. 188.

valstybės finansuojama Švietimo ministerijos knygų leidimo komisija. Šios komisijos 1921 m. darbų ataskaitoje nurodoma, kad dėl lėšų stokos komisijos parengtus rankraščius tenka perduoti leisti ir kitoms firmoms¹⁵. Taip galėjo atsitikti ir su antikinės literatūros vertimais. Esama ir komisijos planuotų, bet neįgyvendintų darbų.

Antikinės knygos tiražai nesiskyrė nuo to meto grožinės knygos tiražų vidurkio — 2.000—5.000 egzempliorių. Antai pirmoji „Odisejos“ laida išėjo 3.000 egzempliorių tiražu. Tačiau leidėjams tuo metu buvo sunku realizuoti net ir nedidelių tiražų išleistas knygas. Knygų leidimo firmų atstovai viename iš pasitarimų konstatavo, kad „... pas mus išperka tik vadovėlius, o skaitymo knygų išaina iš pradžios kokie 500 egz., o kitos guli, ir tokiu būdu leidėjų įdėti kapitalai ne apyvartoj. Mūsų kaimas knygų neskaityto“¹⁶.

Taigi buržuazinėje Lietuvoje kultūrinė atmosfera buvo nepalanki leidybos darbuotojams, trukdė plėsti ir antikos knygų leidybą.

Tarybiniais metais buvo sudarytos sąlygos organizuoti planingą knygų leidybą, atsizvelgti į kultūros, švietimo poreikius ir skaitytojų pageidavimus. Jau pirmaisiais pokario metais daug dėmesio buvo skirta užsienio literatūros vertimams, ypač klasikais.

Pirmieji antikinės literatūros vertimai pasirodė 1947 m. Tai naujas Eschilo „Prikaltojo Prometėjo“ vertimas ir pirmą kartą lietuvių kalba išėjusi Plauto komedija „Dvyniai“. 1948 m. išleista J. Ralio versta „Odiseja“, 1949 m.— Apulėjaus romanas „Aukso asilas“. Tai gi jau per pirmuosius keletą pokario metų buvo paskelbta vertingų antikos autorių kūrinių. Nuo tada respublikos leidėjai kasmet leidžia po vieną dvi antikinės knygas. Spaudos statistikos duomenimis, iš viso nuo 1947 m. iki 1985 m.

išleistos 29 antikos autorių 37 knygos (be pakartotinių leidimų) ir 12 šių autorių tekstų rinkinių bei chrestomatijų.

Senovės graikų veikalų leidybą rodo šis sąrašas:

		3 lentelė
Autorius	Antraštė	Leidimo metai
1. Aristofanas	Plutas	1965
2. Aristotelis	Apie sielą	1959
	„ Poetika	1959
3. Charitonas	Chairėjas ir Kalijorė	1959
4. Eschilas	Prikaltasis Prometejas	1947, 1967, 1971
	Septynetas prieš Tebus	1953
5. Euripidas	Hipolitas Apvainikuotasis	1973
	Medėja	1960
6. Ezopas	Pasakėčios	1965
7. Heriodoras	Etiopiniai pasakojimai	1960
8. Heliodotas	Žmonės ir žygiai	1974
9. Homeras	Iliada	1962, 1981
	Odiseja	1948, 1964, 1979
10. Ksenofontas	Anabazis	1973
11. Longas	Dafnis ir Chlojė	1958
12. Lukianas	Dievai, heteros, pranašai	1975
13. Platonas	Dialogai	1968
	„ Valstybė	1981
14. Sofoklis	Tragedijos	1974
	Tragedijos	1984

Kaip matyti iš sąrašo, išleista 14 graikų autorių 20 veikalų, iš kurių 3 pasirodė pakartotinai. Pagal literatūros žanrą vertimus galima skirstyti šitaip: 7 dramaturgijos knygos, 3 romanai, 2 poemos ir 1 pasakėčių knyga — iš viso 13 grožinės literatūros vertimų. Penki antikinės graikų literatūros vertimai yra iš filosofijos, du — iš istorijos.

¹⁵ Ten pat.— P. 180.

¹⁶ Ten pat.— P. 178.

Romėnų literatūrai atstovauja šie vertimai:

		4 lentelė
Autorius	Antraštė	Leidimo metai
1. Apulėjus	Aukso asilas	1949
2. Aurelijus		
Markas	Sau pačiam	1984
3. Horacijus	Lyrika	1977
4. Juventalis	Satyros	1983
5. Katulas	Lyrika	1969
6. Livijus	Hanibalo karas	1976
7. Lukrecijus	Apie daiktų prigimtį	1964
8. Ovidijus	Metamorfozės	1979
9. Plautas	Dvyniai	1947
	Komedijos	1970
10. Plutarchas	Rinktinės biografijos	1962
11. Salustijus	Katilinos sąmokslas	1973
12. Tacitas	Rinktiniai raštai	1972
13. Terencijus	Broliai	1981
14. Vergilijus	Eneida	1967
	Eukolikos. Georgikos	1971
15. Petronijus	Satyrikonas	1984

Taigi išversta 17 romėnų autorių veikalų: 3 istoriniai, 3 filosofiniai ir 11 grožinių kūrinių (5 poezijos knygos, 3 komedijos, 2 romanai ir 1 satyra). Romėnų literatūros vertimų pakartotinai neišėjo.

Atskirais leidiniais pasirodžiusius antikinės literatūros vertimus papildo 12 įvairios paskirties tos epochos literatūrai skirtų leidinių bei chrestomatijų: „Filosofijos istorijos chrestomatija. Antika“ (1977), „Poetika ir literatūros estetika: Nuo Aristotelio iki Hegelio“ (1978) ir kt. Filologijos specialybės studentams skirtos mokomosios priemonės „Graikų literatūros chrestomatija“ (1963) bei „Ištraukos iš romėnų autorių“ (1970) — abi parengė J. Dumčius ir L. Valkūnas. Plačiau visuomenei išleisti šitokie rinkiniai: „Iš antikinės poezijos“ (1957), „Menas ir laisvalaikio kultūra“ (1981, yra Aristotelio ir Lukiano veikalų ištraukų), „Būtis ir laikas“ (1983, yra Sokrato, Aristotelio, Senekos, Plutarcho veikalų ištraukų), suvenyrinė

knygelė „Lentis: iš antikinės poezijos“ (1977). Du leidi iai — „Iš antikinės ir renesanso literatūros“ (1958) ir „Iš antikinio epo“ (1970) — skirti vidurinių mokyklų moksleiviams.

Knygų paplitimas visuomenėje priklauso nuo jų tiražų. Galima džiaugtis, kad antikinės literatūros vertimų tiražai nuo pokario metų iki mūsų dienų gerokai padidėjo. Pirmieji antikinės literatūros vertimai buvo išleisti 2.000—3.000 egz. tiražu. Dabar tokiu tiražu pasirodo tik mokomosios priemonės. Antikinės literatūros knygos dažniausiai leidžiamos 10.000—15.000 egz. tiražu, o populiariausios iš jų — dar didesniu. 1979 m. Homero „Odisejos“ tiražas — 30.000 egz., 1971 m. Eschilo „Prikaltojo Prometėjo“ — 25.000 egz.

Daugiausia antikinės literatūros vertimų (įskaitant rinkinius ir chrestomatijas) yra išleidusi „Vaga“ ir jos pirtakė Valstybinė grožinės literatūros leidykla — 36; „Mintis“ (ankstesnioji Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla) — 9; „Šviesa“ (Valstybinė pedagoginės literatūros leidykla) — 4; „Mokslas“ — 1; Vilniaus valstybinis V Kapsuko universitetas — 3; Vilniaus valstybinis pedagoginis institutas — 1.

Visi antikinės literatūros veikalai, išskyrus pirmuosius tarybinius Homero „Iliados“ (1962) ir „Odisejos“ (1948, 1964) vertimus, yra iš naujo išversti ir suredaguoti. Nuo pokario metų iki mūsų dienų antikos autorių vertimo baruose vaisingai darbuosė ar išbandė savo jėgas apie 20 klasikinės filologijos specialistų. A. Dambrauskas yra išvertęs 8 veikalus, iš jų parengęs naujus „Iliados“ ir „Odisejos“ vertimus, abu Vergilijaus kūrinius, Ovidijaus „Metamorfozes“ ir kt. Penkis graikų autorių veikalus (Charitono, Heliodoro, Longo romanus, Lukiano „Dievus, heteras, pranašus“ ir Ezopo „Pasakėčias“) išvertė L. Valkūnas, romėnų poetų Horacijaus ir Katulo knygas, Euripido tragediją „Hipolitas Apvainikuotasis“ — H. Za-

bulis. Kiti vertėjai — J. Dumčius, R. Mironas, M. Račkauskas — parengė spaudai po du vertimus.

Nors pastaruoju metu mūsų respublikoje daug dėmesio skiriama vertimo problemoms (leidžiami teoriniai veikalai, rengiamos konferencijos), tačiau spaudoje dar mažai rašoma antikinės literatūros vertimo klausimais, recenzuotas tik vienas kitas vertimas.

Antikos veikaluose gausu nežinomų mitologinių, istorinių ir geografinių realiųjų. Eilinis skaitytojas menkai susipažinęs ir su antikos epocha, jos rašytojų biografijomis. Todėl ypač vertingi prie vertimų pridėdami įžanginiai ar pabaigos straipsniai apie autorius ir jų kūrybą, veikalo komentarai, aiškinamieji žodynai. Šį informacinį antikos knygų aparatą rengia patys vertėjai arba kiti

antikos filologijos, istorijos ir filosofijos specialistai.

Dabar antikinė knyga, kaip ir visa mūsų leidybinė produkcija, poligrafiškai daug geresnė. Pirmieji vertimai buvo išleisti ant menkos kokybės popieriaus, dažnai minkštais viršeliais, neilustruoti. Pastarųjų metų leidiniai gražesni, įrišti, neretai su spalvingais ir skoningais aplankais. „Iliada“ papuošta rusų dailininkų M. Pikovo ir D. Bisčio, visi trys „Odisejos“ leidimai — rusų tarybinio dailininko P. Silingovskio, Ovidijaus „Metamorfozės“ — P. Pikaso iliustracijomis. Po vieną antikinę knygą yra iliustravę mūsų dailininkai T. Kulakauskas, A. Každailis, B. Leonavičius, R. Cibavičius, R. Dichavičius. Tačiau lietuviški antikinės literatūros vertimai verti didesnio mūsų pajėgių knygos dailininkų dėmesio.

Vilniaus V Kapsuko universiteto
Bibliotekininkystės katedra

Įteikta 1985 m. gegužės mėn.

ИЗДАНИЕ АНТИЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ НА ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКЕ

ВАНДА СТОНЕНЕ

Резюме

В статье статистическим методом рассматривается издание античной книги на литовском языке с времен ее появления в XVIII веке до наших дней.

Первый перевод античной книги на литовском языке — басни Эзопа — был издан в Кенигсберге в 1706 году.

В первой половине XIX в. литовские просветители (особенно С. Даукантас) широко интересовались античной литературой, готовили словари, грамматики, переводили книги античных авторов. Но не все переводы были изданы, а с запретом литовской печати эта работа почти совсем прекратилась.

В период 1919—1940 г.г. было издано 11

античных авторов, всего 28 произведений. Тиражи изданий того времени — 2.000—5.000 экз.

В Советской Литве с 1947 по 1985 г. даны 36 произведений античных авторов 12 сборников, хрестоматий, в которых печатались эти произведения или их фрагменты. Средние тиражи античной книги — 10.000—15.000 экз., а некоторые из них, напр., «Одиссея», была издана тиражом в 30.000 экз. Хорошо подготовлен информационный аппарат античной книги, печатаются краткие данные об авторах и творчестве, даются текстовые комментарии и словари непонятных терминов. Значительно улучшилось полиграфическое оформление античной книги.

TRANSLATING AND PUBLISHING ANTIQUITY LITERARY WORKS
IN LITHUANIAN

VANDA STONIENĖ

Summary

The paper presents an attempt to analyse in a statistical way the publications of Greek and Roman antiquity literature in Lithuanian from their beginnings in the 18th century.

The translation of antiquity literature in Lithuanian began with publishing Aesop's fables in Königsberg in 1706. During the 19th century Lithuanian enlighteners (especially S. Daukantas) took a keen interest in ancient Greek and Roman literature. They have compiled dictionaries, grammars, translated several ancient literary works. Unfortunately not all of them could be published at that time. Moreover, towards the turn of the century under the tsarist imposition of the ban on Lithuanian press the publication of ancient authors stopped almost entirely. Later, in

1919—1940 eleven antiquity writers were published (total 28 works in 2,000—5,000 copies each).

During 1947—1985 under favourable cultural conditions 36 works of ancient writers, 12 collections of their works, some reading-books were issued. Average editions of them were usually 10,000—15,000 but some of them (e. g. "Odyssey") amounted to 30,000 copies. Topical information, biographical and bibliographical data concerning an individual Greek or Roman author and his works, glossaries and commentaries are characteristic features of the publications of the last four decades. The typographical appearance of these books has been greatly improved (in comparison with previous Lithuanian editions of ancient literature).